

ŁGARZ (83) *sb m*

a *pochylone*.

sb N łgârz (30). ◇ *G* łgârza (2). ◇ *D* łgârzowi (4). ◇ *A* łgârza (9). ◇ *I* łgârz(e)m (14). ◇ *V* łgârzu (4). ◇ *pl N* łgârze (12). ◇ *G* łgârzów (1). ◇ *D* łgârz(o)m (5). ◇ *A* łgârze (1). ◇ *I* łgârzmi (1).

Sł stp notuje, Cn s.v. łgarstwo, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

Mówiący nieprawdę, wprowadzający w błąd; kłamca, oszust; też ogólniej: człowiek nieprawdy; mendax Mącz, Calag, Calep, Cn; falsidicus Mącz, Calep, Cn; halophanta, inficiator Mącz, Calep; calumniator, deceptor, festus, nugax, perfidus, pseudoloquus, tenebrio Mącz; expers veritatis, falsiloquus, insolens veri, mendaciloquus Cn (83) : March¹ A3; Winien ieft ten łgârz/ zlym duchem opętany okrutné śmierci. OpecŻyw 114; March³ T8v; Nielży łgarzu niebluń boga Nie po pieniądzachcy droga. Donieba RejKup 18v, bb6v [2 r.], bb7; RejWiz 21v, 40v, 95v; BielKom C8; OrzList h3; RejZwierz bbv, 124; KwiatKsiąż C2; Mącz 115c, 153a, 157b, 216c, 252d, 328d; RejAp 8; RejPos 317; Azałz tho nie frogie prawo ná łgarzá/ iż wiarę ftráci miedzy poćciwemi ludźmi/ iż fie go ftrzegą RejZwierc 96; Kiedy kto wyeżdza w ty wrotá/ Niechay będzie iezdnym cnotá. Nie wyeżdżay w ty wrotá łgarzu/ Rádźzey tám ftoy ná kleparzu. RejZwierc 236v, 96, 184v, 232v; BudNT przedm 5v [2 r.]; ModrzBaz 60; Calag 342a; PudlFr 26; Calep 406a, 533a, 651b; Stańczyk powiadał/ że niemáły więfżzych łgarzów w Polfcze/ ieno Arcybiskup Gámrat/ á Mácieiowski Biskup Krákowski KochAp 11, 11; Lycurgus Práwotworcá/ dał práwá furowe [...] Bo tákie páráfity: z odpulfczeniem łgarze: Nie więżeniem/ nie chłoftą/ ale gárdłem karze KlonWor 44.

łgarz komu (1): Bo go karze [człowiek człowieka] o nieprawdę iednemu/ á on sam wfzythkim łgarzem. Karze go iż komu náłaiáł/ á on wfzytkim łaié/ wfzytki lży á háńbi. RejZwierc 77v.

W połączeniach szeregowych (11): Nozdrze ciałne á grube tak iż mało dziurek znać, vkazuią człowieka głupiego/ łgarza, pyłznego/ zwadliwego, á złey fortuny. GlabGad O, M3v, M7, N2v [2 r.]; [zakon iest postawiony] mężoboycom/ gámratom/ fodomtzykom/ bijátzom/ łgarzom krzywoprzyfiłcom KrowObr 227v; Mącz 126b, 436b, 446a; BudNT 1.Tim 1/10; KlonWor 28.

W porównaniach (2): Podobien káždy ku Akteonowi/ Co fie iáko pflu da kęfác łgarzowi. RejZwierc 216v; Będziec fie łgarz zdał by Anyoł fwiátłóści/ Lecż z dyabłem rowno ftan iego miłóści. RejZwierc 217.

W przeciwstawieniach: »prawda (2), prawdomowny, cnotliwy ... łgarz« (5): O dziewitzo blogoślawioná/ ij zá niewiéłs/ ijżes lifowi fwego fyne polécila/ łgârzowi prawdę/ wilkowi nápokornieyflá owcę. OpecŻyw 85v; Lepiey ieft od prawdomownego przemożonym być, niżli łgarza przemoc. BielŻyw 130, 73; RejKup q6v; Bo ácz Pan Bog rofkazał ábyś czcił lekárzá/ Lecż ktory ieft cnotliwy/ nie owego łgarzá. RejWiz 61v.

W charakterystycznych połączeniach: łgarzem (na)zwać (9), uznać, wyznawać; łgarz potrzebny, próżny, świecki, zradny, złym duchem opętany.

Przysłowia: prawda też łgarzom wadzy Niefllyflá jey barzo radzy RejKup q6v.

Gdzie łgarz przeskoczy pewnie tám náłz pádnie. RejZwierc 216.

Kto tu chce być fźácunkarzem/ Trzebá áby nie był łgarzem. Gdy kto chce cudze fźácowác/ Trzeba vmieć fwym fźáfowác. RejZwierc 236.

Łgarz ná biefiedzie/ Kozieł ná ledzie. *RejZwierc* 238v.

ná złą rzecz rad ośzuft łgarzowi porádzi. *KlonWor* 8.

złodziej v łgarzá rad gołpodą łtawa *KlonWor* 35.

kto raz będzie łzybałem y łgarzem/ Ten iuż nigdy nie będzie dobrym gołpodarzem. *KlonWor* 41.

Wyrażenia: »łgarz jawny« (1): fortel pomaga łzczeńściu przypráwnemu/ Y gotuie zwycięstwo łgarzowi iáwnnemu. *KlonWor* 72.

»łgarz najety« (2): Holophanta – łgarz za małe pieiadze maieti [!]. *Calep* 486a, 471a.

Szeregi: »łotr, łgarz« (1): piłmo wyznawa [człowieka złego] wśędy łotrem łgarzem/ Nadobneyby rołkofzy vżył s tym kuglarzem. *RejWiz* 114v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łgarz a matacz« (1): A my będąc łgarze á mátáczé łwiátá tego/ ták iáko nas piłmo zowie/ miánuiemy łie być álbo łobie thy tytuły przywłázcżamy nałwiétłzy/ nabłogółłáwienłzy/ namiłóściwłzy/ naiáłnietyłzy. *RejAp* 38v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łgarz, (albo) nieprawdziwy (człowiek)« (2): *Mącz* 113b; Iełli cię zá twoią przyczyną łgarzem álbo nieprawdziwym názówą [seu mendax seu non verus audis]/ łiebie w tem winuy *ModrzBaz* 61.

»omyłnik (a. omyłny (człowiek)), (a, i) łgarz« [szyk 3:2] (2:3): káždy człówiek łwiátá tego iełt omyłny á łgarz *RejPos* 317, 138v, 302v [2 r.], 323.

»oszust a łgarz« (1): S ośzuftem á łgarzem łzą łie obchodźić *Mącz* 68c. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»szybał i łgarz« (1): *KlonWor* 41 cf *Przysłowia*.

»tak złodziej jako i łgarz« (1): Bo ták godzien karánia złodziej iáko y łgarz. *RejZwierz* 13. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łgarz a zwodca« (1): [czart sprosny] iełt łgarz á zwodczá od wieku narodu ludzkiego *RejPos* 72v.

Zestawienie: żart. »pan łgarz« [w tym: pan brat (1)] [szyk 2:2] (4): *RejFig* Bb8; Bówiem iáka robotá/ táka zapłátá/ A nigdy to nie chybi/ łgarzá páná brátá. *RejZwierz* 124; PÓchlebczá práwie dobrze wycwiczony/ Iełt pánom łgarzom ciotczony rodzony. *RejZwierc* 216v, 234v.

Synonimy: fałszerz, kłámca, matacz, oszust, zacimiacz.

Cf LHACZ, 2. **ŁEŻ**